

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ДИПЛОМНЕ ПРОЕКТУВАННЯ

**Методичні рекомендації до написання та
основні вимоги щодо оформлення кваліфікаційної
роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Суми – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет агротехнологій та природокористування**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до написання, оформлення та захисту кваліфікаційної
роботи здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

**спеціальності 205 Лісове господарство
різних форм навчання**

Суми – 2020

УДК 378. 147:712.4

Укладачі: Мельник Т. І., канд. біол. наук, доцент; Мельник А. В., доктор с.-г. наук, професор; Токмань В. С., канд. с.-г. наук, доцент; Кременецька Є. О., канд. с.-г. наук, доцент; Шерстюк М.Ю., канд. біол. наук; Кохановський В.М., канд. с.-г. наук, доцент; Троцька С. С., канд. біол. наук; Сурган О. В., викладач; Горбась С. М., канд. с.-г. наук, Чигринець В. П., канд. с.-г. наук, доцент; Товстуха О. В. канд. с.-г. наук.

Методичні рекомендації до написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 205 Лісове господарство різних форм навчання // Т. І. Мельник, А. В. Мельник, В. С. Токмань та ін. Суми, 2020. 40 с.

У методичних вказівках подано основні вимоги щодо підготовки, написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи на здобуття першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти

Рецензенти:

Завідувач кафедри ботаніки та екології Сумського національного аграрного університету, доктор біол. наук, професор Скляр В. Г.;

Директор комунального підприємства «Зелене будівництво» Сумської міської ради Лаврик В.І.

Відповідальний за випуск: Мельник Т.І., завідувач кафедри садово-паркового та лісового господарства Сумського НАУ

Рекомендовано до видання методичною радою Сумського національного аграрного університету.

Протокол № 7 від 17 березня 2020 року.

© Мельник Т.І. та ін., СНАУ, 2020

З М І С Т

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ВИКОНАННЯМ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	6
ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	7
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	19
ПЕРЕВІРКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ НА УНІКАЛЬНІСТЬ	26
ПРИЛЮДНИЙ ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	29
ДОДАТКИ	32

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Випускна кваліфікаційна робота здобувача, що пройшов курс навчання за першим рівнем вищої освіти бакалавр за спеціальністю 206 «Лісове господарство», має за мету систематизувати знання, розширити і закріпити професійні компетенції щодо вирішення завдань, максимально наближених до умов лісогосподарського виробництва.

Кваліфікаційна робота є самостійною роботою студента, яка виконана відповідно до вимог освітньо-професійної програми випускника закладу вищої освіти. Вона відображає рівень професійної підготовки випускника, його здатності виконувати виробничі функції і типові задачі фахової діяльності.

Це самостійна робота, у процесі якої студент закріплює і розширює свої теоретичні знання, поглиблено вивчає й розробляє одну з проблем зі свого фахового спрямування, опановує методи самостійного дослідження на виробництві, діяльність якого повинна надавати можливість інформаційного забезпечення обраної теми.

Кваліфікаційна робота освітнього рівня бакалавр є теоретично-експериментальним дослідженням актуальної теми із спеціальності «Лісове господарство», підготовки студента або вирішенням певного завдання з теоретичним обґрунтуванням, проведенням проектно-конструкторських розробок і експериментальних досліджень.

До виконання випускної кваліфікаційної роботи допускаються студенти, які виконали вимоги навчального плану у повному обсязі.

У процесі виконання випускної кваліфікаційної роботи студент, відповідно до кваліфікаційних вимог, повинен виявити знання загальнотеоретичних, професійно-орієнтованих спеціальних дисциплін, які розкривають теоретичні основи та практичні питання садово-паркового господарства; вміння використовувати нормативні документи, самостійно добирати, систематизувати та обробляти інформацію відповідно до цілей дослідження; вміння використовувати системний підхід до розгляду проблем, виявляти закономірності і тенденції у розвитку спеціальності; вміння здійснювати планово-економічні

розрахунки, розробляти наукові висновки і конкретні пропозиції щодо вдосконалення управління реальним досліджуваним об'єктом; вміння працювати з текстом, його редагувати, дотримуватись норм оформлення текстів відповідно до існуючих стандартів, а також презентувати результати досліджень; вміння і навички формулювання та опису проблем лісового господарства.

Кваліфікаційна робота бакалавра є оригінальним, завершеним дослідженням у галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» та містить сукупність результатів, положень, що виносяться на публічний захист, на підставі якого Екзаменаційна комісія (ЕК) вирішує питання про присвоєння випускнику відповідного освітнього ступеня з видачею диплома державного зразка.

ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ВИКОНАННЯМ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

Тематика кваліфікаційних робіт укладається викладачами кафедри з урахуванням актуальності проведення дослідження, рекомендацій галузі лісового господарства та сучасної науки. Тематика робіт розробляється випусковою кафедрою згідно з вимогами варіативної компоненти освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівців з конкретної спеціальності або з програми підготовки відповідно до затверджених програм вивчених нормативних та вибіркових дисциплін, відбиває актуальну проблематику сучасності.

Перегляд, уточнення та доповнення тематики кваліфікаційних робіт може відбуватися упродовж навчального року. Під час першої сесії студенти зобов'язані визначитись із конкретною темою дослідження, ймовірним науковим керівником та майбутнім об'єктом (місцем) проведення досліджень, про що зазначають у своїх заявах та реєструють їх на кафедрі.

Назва теми кваліфікаційної роботи має бути актуальною, чіткою та стислою. У назві не варто використовувати ускладнену псевдонаукову термінологію.

Потрібно уникати назв, що розпочинаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...» тощо, в яких не достатньо відображено суть досліджуваної проблеми.

Студенту надається можливість клопотати перед випусковою кафедрою про призначення наукового керівника зі штату цієї кафедри або з професорсько-викладацького складу факультету (за згодою).

Розподіл кваліфікаційних робіт здобувачів першого освітнього рівня має відбуватися за принципом наступництва наукового керівництва науковою роботою на попередніх курсах навчання, а також з урахуванням наукових інтересів, виявлених студентом у цей період. Науковий керівник кваліфікаційної роботи:

- здійснює безпосереднє керівництво написанням роботи;
- надає допомогу здобувачеві в остаточному формулюванні теми, складанні змісту роботи та програми, доборі необхідного матеріалу;
- допомагає скласти завдання та здійснює керівництво дослідженням;
- рекомендує спеціальні, нормативно-правові й інформаційні джерела за обраною темою кваліфікаційної роботи;
- рецензує частини роботи і завершений рукопис,
- регулярно консультує, контролює впродовж усього періоду графік виконання кваліфікаційної роботи, її якість, а також інформує завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту;
- надає відгук на кваліфікаційну роботу після її завершення;
- готує здобувача до захисту.

Науковий керівник також фіксує порушення здобувачем календарного плану виконання та інформує про це завідувача кафедри.

Здобувач випускного курсу в заяві на ім'я завідувача випускової кафедри (Додаток А), яка є підставою для призначення наукового керівника, зазначає формулювання теми та ймовірного наукового керівника кваліфікаційної роботи. На засіданні випускової кафедри розглядаються, обговорюються та

затверджуються обрані теми із зазначенням підприємств організацій установ, на яких вони виконуватимуться, призначаються наукові керівники кваліфікаційних робіт.

Завідувач кафедри готує проект розпорядження. На основі цього розпорядження готується проект наказу по університету щодо затвердження тем та керівників дипломних робіт, який затверджується наказом ректора. Усі подальші зміни (формулювання назви, тощо) за необхідності аргументуються письмово (заява дипломника), погоджуються з науковим керівником (віза на заяві) і потребують зміни в наказі за письмовим клопотанням кафедри (витяг із протоколу засідання).

Уточнені теми робіт та наукові керівники затверджуються наказом ректора не пізніше дати проведення попереднього захисту кваліфікаційних робіт.

Перед початком переддипломної практики оформляється спеціальний бланк-завдання, в якому зазначаються реквізити автора, фіксуються тема і план, мета і завдання, графік виконання, а також термін подання готової роботи на кафедру. Завдання, підписане науковим керівником і здобувачем, затверджене завідувачем кафедри, при оформленні кваліфікаційної роботи необхідно розмістити після титульної сторінки.

Відповідно до календарних етапів здобувач має подавати роботу частинами на перегляд, а у встановлений графіком кінцевий термін подати завершену кваліфікаційну роботу науковому керівникові для підготовки відгуку. Для цього здобувач зобов'язаний:

- опрацювати літературні джерела і скласти план роботи;
- зібрати фактичний матеріал на об'єкті;
- опрацювати фактичний матеріал із застосуванням методів наукового дослідження;
- написати перший варіант тексту, подати його на ознайомлення науковому керівникові;
- усунути недоліки та доопрацювати остаточний варіант тексту;
- оформити кваліфікаційну роботу відповідно до вимог;
- подати роботу науковому керівнику та отримати відгук;
- подати роботу на кафедру.

У разі позитивного відгуку наукового керівника, кваліфікаційну роботу допускають до попереднього захисту.

До попереднього захисту допускаються здобувачі, які успішно склали заліково-екзаменаційну сесію, завершили стажування та захистили звіт, підготували кваліфікаційну роботу.

Попередній захист кваліфікаційної роботи відбувається на відкритому засіданні випускової кафедри, на якому проводиться оцінювання готовності кожної роботи щодо її змісту і форми та виноситься рішення про допуск до захисту. Дата, час і процедура попереднього захисту визначається випусковою кафедрою.

Обов'язковою умовою допуску до захисту є апробація результатів наукових досліджень, висвітлених у кваліфікаційній роботі, у вигляді доповіді на студентській конференції та опублікування матеріалів (тез) у збірнику студентських наукових праць.

Завершальною процедурою допущення кваліфікаційної роботи до захисту є розгляд завідувачем кафедри роботи та супровідних матеріалів: письмовий відгук наукового керівника, рецензія рецензента (вкладаються в спеціально вклеєний конверт на форзаці дипломної роботи), ілюстративний матеріал, ксерокопії публікацій автора, які підшиваються в кінці роботи.

Дипломна робота повинна бути написана за графіком і подана на випускову кафедру за 15 днів до захисту для перевірки на *академічну доброчесність*. Якщо здобувач не виконує роботи за графіком, керівник заздалегідь повідомляє про це завідувача кафедри, який приймає рішення про можливість недопущення студента до захисту дипломної роботи. Організація й контроль процесів підготовки та захисту кваліфікаційної роботи покладено на завідувача випускової кафедри.

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота є завершеним рукописом, який оцінюють з позицій актуальності теми, змістового наповнення та

значущості результатів, а також за рівнем виконання. Структура кваліфікаційної роботи та обсяг окремих її розділів залежать від особливостей теми, але вона повинна формуватися з додержанням таких вимог:

- загальна кількість сторінок основного тексту роботи (без урахування бібліографії та додатків) складає 30–40 сторінок із можливим збільшенням їх кількості на 15 %;

- кількість сторінок в окремих розділах чітко не регламентується, але має відповідати вимогам достатньої інформативності та обґрунтованості рішень та висновків;

- найвагомішою за змістом та, відповідно, великою за обсягом є прикладна частина (15–20 % основного тексту);

- значні математичні розрахунки, допоміжні таблиці, економічні розрахунки, технологічну документацію, техніко-нормувальні карти *доцільно* виносити в додатки.

Автор має чітко уявляти собі структуру та зміст кваліфікаційної роботи. Усі складові частини роботи повинні бути логічно взаємопов'язані та переконливо аргументовані. Виконання роботи передбачає:

- обґрунтування актуальності теми, мети й завдань дослідження, предмету та об'єкту дослідження, з'ясування рівня розробленості проблеми у науковій літературі, оцінювання його новизни та перспективності, практичну цінність, зазначення методів та джерел дослідження, апробацію результатів дослідження;

- розкриття теоретичних та інших (історичних, методологічних, правових, тощо) аспектів дослідження (основних категорій, понять, закономірностей розвитку явища, яке вивчається, розгляд історії питання, документів, нормативно-правових актів, інших джерел інформації);

- аналіз конкретної проблемної ситуації та підтвердження логічними судженнями, розрахунками, розробленням відповідних пропозицій і рекомендацій.

Структура дипломної кваліфікаційної роботи містить:

- титульний аркуш ;
- бланк завдання на виконання роботи;
- зміст;

- вступ;
- основна частина (розділ 1–3);
- висновки;
- список використаної літератури;
- додатки (за необхідності).

Титульний аркуш містить найменування вищого навчального закладу та відповідного структурного підрозділу (випускової кафедри), де вона виконана, тему роботи, найменування спеціальності, прізвище, ім'я та по батькові автора, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, рецензента; місце й рік виконання роботи.

Весь текст титульного аркуша друкують шрифтом Times New Roman кегль 14 малими літерами. За винятком назви навчального закладу, словосполучення «КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА» і тема роботи, які друкують 18 кеглем великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до сторінки тексту.

Формат титульного аркушу узгоджується з деканатом факультету не пізніше, ніж за місяць до попереднього захисту дипломної кваліфікаційної роботи (Додаток Б).

ЗАВДАННЯ на виконання роботи має затверджену форму. Воно представляє собою готовий бланк, в який вписується необхідна інформація щодо теми роботи, основних завдань тощо. На цьому аркуші мають стояти підписи наукового керівника, студента та консультантів додаткових розділів (за наявності). Формат завдання уточнюється деканатом заздалегідь (Додаток В).

ЗМІСТ кваліфікаційної роботи. Для проведення ґрунтовного наукового аналізу з теми дослідження, що уможливорює виокремлення основних структурних одиниць роботи, складається зміст роботи. Зміст подають на початку роботи.

Зміст за структурою містить нумерацію початкових сторінок усіх частин бакалаврської роботи: вступу, розділів та підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Формуючи зміст роботи, здобувач показує вміння визначати основне, найістотніше у вирішенні проблеми, а також логічну послідовність викладення тексту. Назви розділів та підрозділів

мають бути чітко і зрозуміло сформульовані, пов'язані з темою дослідження. Назва питань не може дублювати тему роботи. Кожен розділ повинен містити підрозділи (як мінімум – 2).

Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Пункти виділяють у разі потреби.

Нумерація розділів, підрозділів та пунктів здійснюється арабськими цифрами. Зміст зручно оформляти у вигляді таблиці з двох стовпчиків, один із яких містить назви розділів, підрозділів, а інший – нумерацію сторінок. При цьому зовнішні межі (рамки) таблиці не відображають.

Приклад фрагмента змісту з виокремленням підрозділів:

РОЗДІЛ 2. ПРИРОДНІ УМОВИ І МЕТОДИКА	
ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	10
2.1. Аналіз лісівничого фонду дубових деревостанів	10
2.2. Методи досліджень	13

У **ВСТУПІ** до кваліфікаційної роботи, обсяг якого не повинен перевищувати 3 сторінок комп'ютерного тексту, необхідно дотримуватись логічного викладення тексту таких рубрик:

- актуальність проблеми, що вивчається, необхідність її розроблення та практичне значення;
- мета та завдання дослідження;
- об'єкт та предмет дослідження;
- використані наукові методи та методики дослідження;
- наукова новизна одержаних результатів дослідження;
- практичне значення одержаних результатів дослідження;
- апробація результатів дослідження;
- обсяг і структура кваліфікаційної роботи.

Актуальність теми (обсягом до 0,5 стор.) визначається шляхом критичного аналізу та зіставлення з широким колом подібних попередніх досліджень з урахуванням необхідності застосування нових наукових підходів до її аналізу та узагальнення, виходячи з національних інтересів України, обґрунтовують доцільність кваліфікаційної роботи для лісового

господарства або інших споріднених галузей народного господарства.

Мета і завдання дослідження визначаються на основі актуальності обраної теми та з визначенням кінцевого результату роботи. Сукупність усіх завдань має дати уявлення про те, що необхідно зробити для досягнення мети. Кожне поставлене завдання має бути вирішено та описано в роботі у вигляді аналізу та висновків, рекомендацій (за наявності).

Головними словами у формулюванні мети є дієслова в неозначеній формі (розробити, напрацювати, описати, здійснити, вирішити, розкрити, тощо) або відповідні віддієслівні іменники (дослідження, опис тощо). Оскільки мета – це поняття ширше, ніж завдання, тут часто вживають означення: системний, комплексний, всебічний (комплексне дослідження, всебічне вивчення), монографічний.

Мету доцільно формулювати якомога компактніше, бажано, щоб у ній проглядалася головна думка наукової розвідки, а у визначенні завдань не доводилося іншими словами повторювати вже сказане.

Завдання потрібно не лише правильно й чітко сформулювати, але й викласти їх у певному порядку, послідовно розгортаючи програму дій науковця та викладу основної частини дипломної кваліфікаційної роботи.

Спостереження показують, що в наукових дослідженнях зазвичай формуються чотири групи завдань: перша група завдань може бути пов'язана з розглядом стану досліджуваної проблеми в теорії та практиці, розкритті теоретичних аспектів досліджуваної проблеми; друга група – спрямована на чіткіше окреслення предмета й об'єкта вивчення; третя група – безпосередній аналіз досліджуваної проблеми та формулювання уточненого і конкретизованого завдання з урахуванням аналізу проблеми; четверта – узагальнюючи, підсумовуючи завдання.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. Об'єкт – уся сукупність зв'язків, відношень різних аспектів теорії та практики проблеми, яка є джерелом інформації, необхідної для дослідника.

Здобувач вивчає процеси, явища, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення, які пов'язані з базою дослідження, впливають на її функціонування. В об'єкті виокремлюється та його частина, яка є предметом дослідження і потребує вивчення.

Предмет дослідження – конкретне завдання (проблема), що потребує вирішення, міститься в межах об'єкта дослідження, але є вужчим, ніж його об'єкт.

Правильне, науково обгрунтоване визначення об'єкта дослідження – це не формальна, а суттєва, змістова наукова акція, покликана зорієнтувати самого дослідника на виявлення місця і значення предмета дослідження. Визначення теми, об'єкта, предмета й мети дослідження є нерозривним процесом.

Методи та методики дослідження. Подається перелік використаних методів дослідження або досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх потрібно не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дає змогу пересвідчитись у логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Студенти можуть використовувати відомі методики для розрахунку певних показників, проведення опитувань та ін. Водночас у цій рубриці необхідно вказати чиї методики були використані у дипломній кваліфікаційній роботі і для чого.

Наукова новизна одержаних результатів. Дається короткий виклад нових наукових положень (рішень), запропонованих студентом особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (уперше отримано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

Кожне наукове положення чітко формулюють, підкреслюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко й однозначно, чітко розкриваючи сутність. Формулюючи положення наукової новизни можна вживати такі вирази: „уперше формалізовано...”, „розроблено методичні підходи... що відрізняється від...”, „доведено залежність між...”, „досліджено реакцію... і показано...”, „доопрацьовано метод ...”, „уточнено...” тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Подаються відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо можливого їх застосування. Це можуть бути нові способи, технології, форми, методи, тобто те нове, що дає виконана дипломна кваліфікаційна робота для діяльності організації, удосконалення певного процесу із зазначенням ступеня готовності до використання або масштабів використання.

Апробація результатів дослідження. Подаються відомості про участь студента у міжнародних, всеукраїнських та вузівських науково-практичних конференціях, круглих столах та інших науково-комунікативних заходах, на яких оприлюднено результати досліджень, викладених у дипломній кваліфікаційній роботі. Необхідно зазначити назву, місто та термін проведення конференції у якій студент брав участь.

Публікації. Наводиться інформація про опубліковані студентом наукові праці за темою дипломної кваліфікаційної роботи. Зазначається кількість наукових праць та їх загальний обсяг, опублікованих у наукових фахових виданнях, у матеріалах науково-практичних конференцій та інших публікаціях. Окрім цього, у квадратних дужках робиться посилання із зазначенням номерів цих публікацій у переліку використаних джерел дипломної кваліфікаційної роботи автора.

Структура і обсяг роботи. Перераховують усі структурні елементи дипломної кваліфікаційної роботи з обов'язковим зазначенням повного (усього) обсягу роботи. Вказують загальну кількість додатків, рисунків, таблиць, кількість найменувань у списку використаних джерел.

Наприклад: Дипломна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (75 найменувань) та 8 додатків. Загальний обсяг дипломної кваліфікаційної роботи – 41 сторінка комп'ютерного тексту, містить 8 таблиць, 12 графіків і 10 рисунків.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Основна частина роботи складається з трьох розділів (обов'язково), підрозділів (обов'язково), пунктів та підпунктів (за потреби). Структура основної частини роботи повинна розкривати реалізацію завдань кваліфікаційної роботи.

У першому розділі окреслюють основні етапи розвитку наукової думки за визначеною науковою темою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, варто назвати ті питання, що залишилися невирішеними, а отже, визначити своє місце у розв'язанні поставлених наукових проблем. Загальний обсяг розділу не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини кваліфікаційної роботи. Велике значення має правильне трактування понять теми, їх точність і науковість. Назва розділу має відповідати темі дипломної роботи, але не дублювати її.

Наприклад:

РОЗДІЛ 1 ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТРОДУКОВАНИХ ДЕРЕВНИХ ВИДІВ У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Використані терміни повинні бути загальнозживаними чи подаватись із посиланням на їхніх авторів. Перший розділ кваліфікаційної роботи мусить виглядати як основа для вивчення проблеми за обраною темою.

Обґрунтування вибору напряму досліджень, характеристика методів виконання поставлених завдань, загальна методика проведення дослідження мають виокремлюватися в другий розділ.

Другий розділ має чітко визначену назву:

РОЗДІЛ 2 ПРИРОДНІ УМОВИ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

Окремими підрозділами необхідно розкрити питання місцезнаходження об'єкта досліджень, ґрунтово-кліматичних умов, а також навести матеріали, методи та методики, використані для реалізації поставлених завдань. Розділ за обсягом не повинен перевищувати 10 % основної частини дипломної роботи.

Наступний розділ пишуть відповідно до теми роботи. Він повинен розкривати суть предмета дослідження. У практичній частині автор із вичерпною повнотою має викласти результати

власного дослідження. Головні вимоги до наукового викладу результатів – точність, чіткість, стислість.

Завершальний розділ повинен містити узагальнені результати проведених натурних та камеральних обстежень, математичного обрахунку, висновки, сформульовані студентом на підставі аналізу попередніх розділів, конкретні пропозиції щодо розв'язання проблеми за темою кваліфікаційної роботи. Розділ має чітко визначену назву:

РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розділ повинен складатися з підрозділів, кількість яких відповідає кількості поставлених перед здобувачем завдань і розкривати суть їх рішення та отриманих результатів. Цей розділ зазвичай містить опис отриманих результатів, їх обґрунтування та аналіз, що буде висвітлено у висновках та пропозиціях до кваліфікаційної роботи. Результати досліджень ілюструються таблицями, графіками, діаграмами, кресленнями, візуалізаціями у вигляді власних рисунків або фотографій.

Кожен розділ починають із нової сторінки. Основному тексту розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку. У кінці кожного розділу доцільно формулювати висновок (до одного абзацу) зі стислим викладом наведених у розділі результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

Основні розділи повинні мати бібліографічні посилання на літературу, що дає змогу аналізувати власні дані й порівнювати їх із даними інших літературних джерел.

ВИСНОВКИ (не більше 2 сторінок).

У 6–8 пунктах висновків стисло і коротко характеризують основні положення теоретичного і практичного характеру, які впливають з результатів досліджень.

Практичне значення роботи виражають у пропозиціях, які розміщують окремим пунктом після висновків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Під час написання дипломної кваліфікаційної роботи матеріали розміщувати в списку використаних джерел необхідно

в алфавітному порядку із загальною наскрізною нумерацією та зазначення прізвища автора (авторів), назви книги (статті або збірника, журналу), місця видання, видавництва, року видання, загальної кількості сторінок або тільки використаних сторінок. Спочатку формують список вітчизняних авторів. Іншомовні видання розміщують у кінці переліку літератури. У тексті повинні бути посилання на використану літературу взяті у квадратні дужки, *наприклад* [1, 2–4].

Загальний перелік використаних джерел та літератури має становити не менше *50 найменувань, більша частина яких видана впродовж останніх десяти років.*

ДОДАТКИ

У додатки доцільно винести допоміжний матеріал великий за обсягом, але необхідний для повноти сприйняття дипломної кваліфікаційної роботи:

- технічне завдання або лист замовлення, інші реальні документи;
- таблиці допоміжних цифрових даних, рисунки, статистичні матеріали, допоміжні ілюстрації;
- проміжні математичні обґрунтування та доведення, розрахунки, формули;
- методичні та програмні матеріали, інструкції, опис алгоритмів, моделі, стратегії, концепції, розроблені автором у процесі виконання дипломної кваліфікаційної роботи;
- довідки про використання результатів кваліфікаційної роботи;
- ксерокопії тез, статей або інших матеріалів, що підтверджують результати апробації матеріалів дипломної роботи.

Обсяг додатків не обмежений.

Додатки оформляють як продовження роботи і розміщуються в порядку посилань у тексті. Додатки до роботи мають містити інформаційні матеріали, що становлять базу аналітичних досліджень згідно з обраною темою.

Додатки оформляються як структурний розділ дипломної кваліфікаційної роботи з наступної сторінки після закінчення переліку використаних джерел і літератури.

Посередині сторінки на аркуші вказується слово «ДОДАТКИ» великими літерами, напівжирним шрифтом 14 кеглем, тобто як і назви попередніх розділів. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово "Додаток" і поряд – велика літера, що позначає його. Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер *Г, Є, І, Ї, О, Ч, Ь*, наприклад: додаток А, додаток Б тощо. Якщо є лише один додаток, його позначають «Додаток».

Кожний додаток повинен мати заголовок, написаний або надрукований малими літерами з першої великої літери симетрично відносно тексту сторінки. Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: «А. 2» (другий розділ додатка А); «В. 3.1» (перший підрозділ третього розділу додатка В).

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: «рис. Д. 1.2» (другий рисунок першого розділу додатка Д); «формула (А. 1)» (перша формула додатка А).

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дипломна кваліфікаційна робота виконується державною (українською) мовою з використанням наукового стилю, чітко, без орфографічних і синтаксичних помилок, логічно та послідовно викладаючи текст. Пряме переписування матеріалів з літератури не допускається.

Робота має бути надрукована на комп'ютері з одного боку стандартних аркушів паперу формату А4 через 1,5 міжрядкового інтервалу, 28-30 рядків на сторінку, до 65 знаків у рядку. Шрифт Times New Roman, кегль 14. Сторінки повинні мати поля: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Абзацні відступи – 1,25 см.

Надрукований текст повинен бути чітким, чорного кольору. Щільність тексту – однакова по всій роботі.

Вписувати в текст окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору. Щільність вписаного тексту має бути наближена до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки, графічні неточності, які виявилися під час написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням корегуючою рідиною та нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту рисунка) комп'ютерним способом. На одній сторінці допускається не більше двох виправлень.

Заголовки структурних частин роботи друкуються великими літерами напівжирним шрифтом симетрично відносно тексту сторінки. Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) напівжирним шрифтом з абзацного відступу. Крапка в кінці заголовка не ставиться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, то їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом має дорівнювати 2 інтервалам основного тексту.

Текст повинен бути граматично та стилістично правильним. Автор роботи несе особисту відповідальність за достовірність наведених даних і цитат.

Після написання дипломна кваліфікаційна робота у зброшурованому вигляді (1 примірник) передається науковому керівникові для написання відгуку, а потім на випускову кафедру для реєстрації та рецензування.

Нумерація

Сторінки роботи мають бути пронумеровані арабськими цифрами (у правому верхньому куті без тире, крапки та знака №). Нумерація має бути наскрізною від титульного аркуша до останньої сторінки, включаючи всі ілюстрації та додатки.

Позначення сторінок дипломної кваліфікаційної роботи починається зі «ВСТУПУ». Першою сторінкою дипломної кваліфікаційної роботи рахують Розділи. ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ не нумерують. Тобто не можна друкувати «1. Вступ»

чи «Розділ 4. Висновки». Номер розділу ставиться після слова РОЗДІЛ.

Розділи пронумеровані арабськими цифрами, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу, використовуючи номер розділу і порядковий номер підрозділу, між якими ставиться крапка. У кінці номера підрозділу має стояти крапка, наприклад: «1.2.» (другий підрозділ першого розділу), після якої в тому ж рядку друкують заголовок підрозділу.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти, діаграми) і таблиці необхідно розмішувати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або ж на наступній сторінці. Якщо ілюстрації і таблиці розміщені на окремих сторінках, то ці сторінки нумерують за загальною нумерацією сторінок. Таблицю чи ілюстрацію на аркуші формату, більшого за А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках.

Таблиці нумерують послідовно у межах розділу (за винятком таблиць, поданих у додатках). Для цього в правому верхньому куті над заголовком таблиці розміщується надпис: Таблиця 1.4 (четверта таблиця першого розділу) без крапки. Якщо таблиця не вміщується на одній сторінці, над її продовженням на наступній сторінці подається надпис: Продовження табл. 1.4. Назву таблиці не підкреслюють.

Формули в роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого поля сторінки на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Ілюстрації

Текст може доповнюватися ілюстративним матеріалом у вигляді графіків, діаграм, схем тощо. Зміст ілюстрацій має допомагати кращому розкриттю теми, наочно ілюструвати думки автора, відтак у тексті на кожен з них має бути посилання з коментарем.

Підпис під ілюстрацією зазвичай містить такі основні елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис. »;
- порядковий номер ілюстрації пишеться арабськими цифрами та без знака номера (№);
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;
- експлікацію (легенду) – пояснення деталей рисунку, позначених на ілюстрації цифрами тощо.

Нумераційний заголовок (Рис. 1.1., Рис. 1.2.) розміщують під рисунком (графіком, схемою) поряд із тематичним заголовком з абзацного відступу.

Тематичний заголовок ілюстрації розміщують після нумераційного і друкують напівжирним шрифтом. За необхідності далі наводять пояснювальні дані (експлікацію).

Недоцільно оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься в підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де автору потрібно вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або ж «... як представлено на рис. 3.1», «... як показано на рис. 3.1».

Таблиці

Цифровий матеріал, зазвичай, оформляється у вигляді таблиць. Слово «Таблиця» починають з великої літери курсивом та розміщують над таблицею у правому кутку (вирівнюють за правим краєм). Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують симетрично відносно таблиці і друкують з великої літери напівжирним шрифтом.

Заголовки граф (колонок) таблиці починаються з великих літер, підзаголовки, якщо вони становлять одне речення із заголовком – з малих, а якщо вони є самостійними – з великих. Заголовок кожної графи має бути по можливості коротким. Заголовки та підзаголовки граф друкують напівжирним шрифтом посередині колонок таблиці. Усі назви структурних елементів таблиці мають бути лаконічними та зрозумілими.

Приклад побудови таблиці:

Таблиця 1.2

Назва таблиці					
Головка	/и				
Рядки					

Боковик (заголовки рядків) Графи (колонки)

Заголовки граф
Підзаголовки граф

У таблицях обов'язково потрібно зазначити № з/п (номер за порядком) та одиниці виміру. Якщо всі показники таблиці мають однакову одиницю виміру, то її наводять у заголовку у круглих дужках (наприклад: (%), (тис. грн.)). Одиниці виміру мають наводитися відповідно до стандартів. Числові величини в таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за рухом годинникової стрілки. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. Якщо частину таблиці переносять на наступну сторінку, то її назву розміщують тільки над першою частиною таблиці, а заголовки граф повторюють над кожною наступною частиною або ж можлива заміна граф із заголовками на надпис над таблицею у правому верхньому кутку «продовження таблиці (номер)» та нижче розміщеною графою із зазначенням порядкового номера кожної колонки арабськими цифрами «1, 2, 3...».

Посилання у тексті на таблиці пишуть скорочено, наприклад: «у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці й ілюстрації потрібно вживати скорочене слово «дивись»: наприклад, «див. табл. 1.2».

Формули

Використання формул потребує дотримання автором певних правил. Пояснення значень символів, числових коефіцієнтів у формулах треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі, і кожне – з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Рівняння і формули потрібно відокремлювати від тексту вільними рядками: вище і нижче кожної формули потрібно залишати не менш як один вільний рядок. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, то його варто перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (Ч) чи ділення (:). Нумерувати формули необхідно в тому разі, якщо хоча б на одну з них є надалі посилання у тексті. Номер формули (арабськими цифрами в круглих дужках) ставлять біля правого поля сторінки в одному рядку із формулою. Якщо формул декілька, то вони нумеруються послідовно в межах розділу. Наприклад:

$$Кеф = E / B \quad (2.3),$$

де Кеф – коефіцієнт економічної ефективності;

Е – сума реального економічного ефекту від впровадження результатів науково-дослідних розробок за рік, тис. грн.;

В – загальна сума затрат на наукові дослідження за цей же період, тис. грн.;

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула є складовою речення як його рівноправний елемент, тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього потребує будова речення, що передує формулі. Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою, які ставлять безпосередньо за формулою до її номера.

У посиланні на формулу у круглих дужках наводять її порядковий номер в межах конкретного розділу, наприклад: «у формулі (2.3)».

Загальні правила цитування використаних джерел і літератури, посилання на них.

У тексті роботи мають бути посилання на джерела інформації, що уможлиблює пошук документів, перевірку правильності їх цитування та сприйняття їх студентом. Посилатися доцільно на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал не входить до останнього видання.

Загальні вимоги до цитування такі:

- цитати подаються мовою оригіналу та беруться в лапки;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело інформації у квадратних дужках, де наводять порядковий номер зі списку використаної літератури, наприклад, «... у працях [1–3]...»;

- текст цитати наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виокремлюються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками, взятими в ламані дужки: <...>. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

- за умови непрямого цитування (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, необхідно бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

- коли автор дипломної кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виокремлює в ній деякі слова, то робиться спеціальне

застереження, тобто після тексту, який пояснює виокремлення, ставиться крапка, потім дефіс (. –) і вказуються ініціали автора дисертації, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки (). Прикладами таких застережень є: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено мною. – М.Х.).

ПЕРЕВІРКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ НА УНІКАЛЬНІСТЬ

У системі запобігання академічного плагіату Сумського національного аграрного університету в якості критерію оригінальності текстів використовується показник рівня оригінальності у відсотках, отриманих за допомогою програмно-технічних засобів перевірки на плагіат і зменшений на відсоток правомірних запозичень.

Для випускних кваліфікаційних робіт рекомендованою є наступна шкала оцінки залежно від кількісного показника рівня оригінальності роботи (*для системи Unicheck*):

Для кваліфікаційних робіт		Рівень оригінальності	Рекомендована дія
ОС магістр	ОС бакалавр		
понад 80 %	понад 75 %	Високий	Текст вважається оригінальним та не потребує додаткових дій щодо запобігання неправомірним запозиченням. Передається на розгляд Експертної ради
від 60 % до 79%	від 55 % до 74%	Середній	Наявні окремі ознаки академічного плагіату. Слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів. Передається на розгляд Експертної ради, яка визначає необхідність повторної перевірки

від 40% до 59%	від 35 % до 54%	Низький	Наявні певні ознаки академічного плагіату, але матеріал може бути прийнятий за умови доопрацювання з обов'язковою наступною перевіркою на оригінальність доопрацьованого твору
менше 39%	менше 35%	Недопустимо низький	Наявні істотні ознаки плагіату. Матеріал до розгляду не приймається

Не допускаються, як правило, до захисту випускні кваліфікаційні роботи з недопустимо низьким індексом унікальності. Винятки можливі лише у випадку самоцитування.

Випускні кваліфікаційні роботи студентів з низьким індексом унікальності, як правило, не можуть бути оцінені вище „С”.

Виявлені у тексті твору запозичення вважаються правомірними, якщо вони є:

- власними назвами (індивідуальними найменуваннями окремих одиничних об'єктів, у т.ч. найменуваннями установ, назвами праць, які досліджувалися у творі, бібліографічними посиланнями на джерела та ін.);

- усталеними словосполученнями, що характерні для певної сфери знань;

- належним чином оформлені цитуваннями;

- самоцитуванням (фрагментами тексту, що належать автору твору, опубліковані або оприлюднені в електронній формі ним у інших творах), якщо воно допускається редакційною політикою видання.

Перевірка кваліфікаційних робіт студентів на академічний плагіат здійснюється за допомогою Інтернет-сервісів на основі внутрішньої бази документів університету та в Інтернеті на безоплатній основі.

Перевірка рукописів кваліфікаційних робіт на академічний плагіат проводиться на підставі заяви здобувача вищої освіти (за формою, поданою у Додатку Д).

Роботи на перевірку подаються у файлах форматів: *.rtf (Rich Text Format), *.doc (Word 97 – Word 2003), *.docx (Word 2007) або *.pdf (Portable Document Format). Кожна робота повинна складатись з мінімальної кількості файлів (бажано одного).

Перед перевіркою на академічний плагіат здобувач вищої освіти (автор кваліфікаційної роботи) в термін не пізніше 15 календарних днів перед засіданням ЕК:

- готує файл кваліфікаційної роботи у форматі, прийнятному для перевірки на плагіат.

- може перевірити кваліфікаційну роботу за допомогою програм чи сервісів і ознайомити з результатами перевірки керівника кваліфікаційної роботи:

- подає готовий файл завершеної кваліфікаційної роботи секретарю ЕК або відповідальній особі на рівні випускової кафедри (якщо такі призначені).

Секретар ЕК чи відповідальна особа на рівні кафедри передає кваліфікаційні роботи в електронному та друкованому вигляді відповідальним особам на рівні (факультету) для перевірки на академічний плагіат або здійснює таку перевірку самостійно, якщо йому були делеговані такі повноваження.

Перевірка здійснюється в термін не більше 5 календарних днів. Результат перевірки – звіти подібності – в 2 екземплярах передаються на випускові кафедри (для Експертної ради та наукового керівника).

На випускових кафедрах формуються Експертні ради в складі не менше 5-ти осіб, що мають науковий ступінь, та 3-ох представників студентства під головуванням завідуючого кафедрою. Експертна рада приймає рішення щодо допуску до захисту студентів, роботи яких мають задовільний чи високий рівень оригінальності тексту і оформлює своє рішення в письмовій формі, яке надається відповідальному на рівні факультету не пізніше, ніж за 3 календарні дні з моменту одержання звітів подібності. При потребі, для розгляду звіту подібності кваліфікаційної роботи Експертна рада може залучати здобувача вищої освіти та його наукового керівника. Рішення Експертної ради оформлюється за встановленим зразком в двох екземплярах, перший примірник залишається на

кафедри, а другий – передається відповідальній особі на рівні факультету (Додаток Ж).

Роботи, які мають низький рівень оригінальності тексту повертаються студентам на доопрацювання на термін не більше 2 календарних днів. Після чого відправляється на повторну перевірку, яка здійснюється в термін не більше 3 календарних днів.

На основі поданих звітів та рішень Експертної ради, затверджених на засіданні кафедри, секретар ЕК формує список допущених до захисту здобувачів вищої освіти.

По завершенні повного процесу перевірки текстів на плагіат, включаючи повторну перевірку, сформовані звіти подібності та експертні висновки відповідальні особи на рівні факультетів в обов'язковому порядку надають Адміністратору антиплагіат-системи університету. Розміщені у фонді роботи знаходяться там безстроково у режимі закритого доступу.

ПРОЦЕДУРА ПРИЛЮДНОГО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

До прилюдного захисту кваліфікаційної роботи допускаються студенти, які повністю виконали всі вимоги навчального плану та отримали позитивний відгук наукового керівника.

До ЕК подаються такі документи:

- кваліфікаційна робота;
- відгук наукового керівника;
- рецензія;
- витяг з протоколу засідання кафедри про попередній розгляд кваліфікаційної роботи;
- інші матеріали, що характеризують наукову і практичну цінність виконаної роботи: друквані статті за темою роботи, документи, які підтверджують практичне застосування роботи; макети, таблиці, діаграми виробів, схеми тощо (при наявності);
- рішення експертної ради кафедри про допуск роботи до захисту.

Прилюдний захист випускної кваліфікаційної роботи проводиться на відкритому засіданні ЕК. Члени комісії заздалегідь знайомляться зі змістом роботи. На захист можуть бути запрошені керівники підприємств, організацій, установ, на замовлення яких було здійснено дослідження.

Процедура захисту, як правило, включає: доповідь студента про зміст роботи; відповіді студента на запитання членів ЕК; оголошення відгуку наукового керівника та рецензента; відповіді здобувача на зауваження рецензента; заключне слово студента; рішення комісії про оцінку роботи.

Виступ студента на відкритому засіданні ЕК із захисту випускної кваліфікаційної роботи має містити в собі: чітке формулювання проблеми; обґрунтування її актуальності та новизни; визначення мети за завдання наукового дослідження; відомості про структуру роботи; викладення автором основних результатів та практичних рекомендацій, сформульованих в результаті дослідження.

Для виступу студентів надається, як правило, 10-15 хвилин. Студент зобов'язаний відповісти на запитання членів ДЕК та присутніх, дати аргументовані роз'яснення. У виступі мають міститися також відповіді на основні зауваження наукового керівника та рецензента.

Після виступу студента, як правило, слово надається науковому керівникові та рецензенту. Відсутність наукового керівника та/або рецензента не перешкоджає проведенню процедури захисту за винятком випадків, встановлених Положенням про кваліфікаційні наукові роботи студентів. У разі відсутності наукового керівника та/або рецензента, їхні відгук та/або рецензія зачитується головою, членом або секретарем ЕК, завідувачем випускаючої кафедри.

При виставленні остаточної оцінки за бакалаврську дипломну роботу члени ЕК повинні обов'язково враховувати такі моменти:

- 1) відповідність змісту кваліфікаційної роботи вимогам до її написання;
- 2) оцінку рецензента кваліфікаційної роботи;
- 3) оцінку наукового керівника кваліфікаційної роботи;
- 4) виконання індивідуального графіка написання роботи;

5) захист кваліфікаційної роботи її автором перед членами ЕК.

Оцінювання захисту кваліфікаційної роботи членами ЕК відбувається за наступними критеріями:

Критерій оцінювання	Кількість балів
<p>Теоретична та практична цінність результатів <i>10 балів – у разі наявності публікації у наукових виданнях або апробації на конференції (ксерокопії статей, тез, сертифікатів);</i> <i>10 балів – у разі, якщо робота стала призером II туру Конкурсу студентських наукових робіт за спеціальністю (нагородний лист, диплом тощо);</i> <i>10 балів – за наявності актів впровадження результатів досліджень у виробництво;</i> <i>10 балів – оцінка теоретичної та практичної цінності результатів під час захисту.</i></p>	0–40
<p>Презентація роботи <i>(якість викладення змісту кваліфікаційної роботи відповіді, стиль викладення, мовна грамотність, якість графічного матеріалу)</i></p>	0–30
<p>Відповіді на поставлені запитання, вміння вести наукову дискусію <i>(вміння студента стисло, змістовно, переконливо, аргументовано відповідати на поставлені запитання, зауваження керівника і рецензента)</i></p>	0–30
Разом максимальна кількість балів	100

Захист бакалаврської кваліфікаційної роботи оцінюється за шкалою ECTS (Додаток 3). Після отримання позитивної оцінки за результатами захисту відповідна кваліфікаційна робота передається до наукової бібліотеки університету.

У разі, якщо при захисті студент отримує незадовільну оцінку, то він відраховується з університету. Студентам, які не захищали випускню кваліфікаційну роботу з поважної причини (документально підтвердженої), ректором університету може бути продовжений строк захисту до наступного терміну роботи ЕК.

Додаток А

Завідувачу кафедри садово-паркового та лісового господарства

ПІБ

студента групи _____

ПІБ (у родовому відмінку)

ЗАЯВА

Прошу дозволити виконувати кваліфікаційну роботу на
тему «_____»

_____» і

призначити науковим керівником _____

(посада, прізвище, ініціали)

Дата

Підпис (студента)

З науковим керівником тема бакалаврської кваліфікаційної
роботи погоджена

Дата

Підпис наукового керівника

Додаток Б

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

КАФЕДРА САДОВО-ПАРКОВОГО ТА ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОС «БАКАЛАВР»

на тему:

Виконав: студент (ка) __ курсу,
групи _____
спеціальності
205 Лісове господарство
(шифр і назва спеціальності)

(прізвище та ініціали)

Керівник _____
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(науковий ступінь, вчене звання,
прізвище та ініціали)

Суми – 20 ____

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агротехнологій та природокористування
Кафедра садово-паркового та лісового господарства
Освітній ступінь – бакалавр
Спеціальність – 205 «Лісове господарство»

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Зав. кафедрою садово-
паркового та лісового
господарства

“ ___ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студентіві (–ці)

1. Тема роботи _____

Затверджено наказом по університету від “ ___ ” _____ 20__ р. № _____

2. Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедрі _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Перелік завдань, які будуть виконуватися в роботі _____

Керівник дипломної роботи _____ (_____)

Завдання прийняв до виконання _____ (_____)

Дата отримання завдання “ ___ ” _____ 20__ р.

Завідувачу кафедри

ПІБ завідувача кафедри
Студента

ПІБ студента, факультет, курс, група

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті» від «__» _____ 20__ року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту та застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений (-а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів в роботах здобувачів вищої освіти оповіщений (-а) та надаю свою згоду на обробку та збереження СНАУ моєї роботи в Базі даних Університету. Також надаю СНАУ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Університетом надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

дата

підпис

**РІШЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ РАДИ
КАФЕДРИ САДОВО-ПАРКОВОГО ТА ЛІСОВОГО
ГОСПОДАРСТВА**

ПРО ДОПУСК РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ

Підтверджуємо ознайомлення з результатом звіту подібності щодо роботи, генерованою системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості:

Назва: _____

Автор: _____

Спеціальність: _____

Науковий керівник: _____

Після аналізу звіту подібності зроблено висновок за наведеними нижче прикладами (або):

1) Запозичення, виявлені в роботі, є законними і не є плагіатом (далі – зазначаються підстави віднесення запозичень до правомірних). Робота приймається до захисту.

2) Виявлені запозичення не є плагіатом, розміщені в розділах, які не описують безпосередньо авторське дослідження, але кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи (далі – зазначаються детальні та аргументовані підстави віднесення запозичень до правомірних). Робота приймається до захисту, але має бути відкоригована. Відкоригований варіант має бути поданий на кафедру за 2 дні до захисту, разом із заявою щодо самостійності виконання письмової роботи та ідентичності друкованої та електронної версії роботи.

3) Виявлені запозичення не є плагіатом, але частково розміщені в розділах, які описують безпосередньо авторське дослідження, а кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи. В зв'язку з цим мета роботи та поставлені завдання не були досягнуті. Робота може бути

допущена до захисту (наступного року) після того як буде відкоригована та допрацьована і успішно пройде повторну перевірку на академічний плагіат.

4) Робота містить навмисні текстові спотворення, передбачувані спроби укриття запозичень або інші прояви академічного плагіату. Робота містить фабрикацію або фальсифікацію даних. Робота не допускається до захисту.

5) Інше:

6) Підтвердження:

Дата

Підпис

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

Сума балів за всіма критеріями	Оцінка ECTS	Національна оцінка
90 – 100	A	відмінно
82–89	B	добре
75–81	C	
69–74	D	задовільно
60–68	E	
35–59	FX	незадовільно
1–34	F	

Оцінка «**A**» може бути виставлена лише у тому випадку, якщо на захисті студент показав вільне і глибоке володіння змістом бакалаврської дипломної роботи, використовував ілюстративний матеріал, точно і повно відповів на всі задані запитання членів ЕК, вільно володіє науковою термінологією і набрав загальну суму балів за усіма критеріями оцінювання 90–100.

Оцінка «**B**» виставляється, якщо на захисті студент показав вільне і глибоке володіння змістом бакалаврської роботи, використовував ілюстративний матеріал, проте, при відповіді на запитання студентом, були допущені незначні неточності, які він не зумів повністю виправити після того, як на них було звернуто увагу з боку членів ЕК, в основному володіє науковою термінологією і набрав загальну суму балів за усіма критеріями оцінювання 82–89.

Оцінка «**C**» виставляється, якщо на захисті студент показав, що він в основному володіє змістом бакалаврської роботи, під час доповіді використовувався ілюстративний матеріал, при відповіді на запитання студентом були допущені незначні неточності, які він однак так і не зумів повністю виправити після того, як на них було звернуто увагу з боку членів ЕК, в основному володіє науковою термінологією. Під час доповіді використовувався ілюстративний матеріал, в якому теж були деякі помилки та неточності і набрав загальну суму балів за усіма критеріями оцінювання 75–81.

Оцінка «D» виставляється, якщо на захисті студент показав, що він в основному володіє змістом бакалаврської роботи, проте, доповідь містить несуттєві помилки. Під час доповіді використовувався ілюстративний матеріал, в якому теж були деякі помилки та неточності. Відповіді на запитання членів ЕК були не зовсім чітко сформульовані. Деякі наукові терміни студент вживав не за їх точним призначенням і набрав загальну суму балів за усіма критеріями оцінювання 69–74.

Оцінка «E» виставляється, якщо на захисті студент показав, що він в основному володіє змістом бакалаврської роботи, проте, доповідь була побудована нелогічно і містить помилки. Під час доповіді використовувався ілюстративний матеріал, в якому теж були деякі помилки та неточності і при коментуванні якого студент наражався на певні труднощі, що важко долав. Відповіді на запитання членів ЕК були нечітко сформульовані. Деякі наукові терміни студент використовував не за їх точним призначенням і набрав загальну суму балів за усіма критеріями оцінювання 60–68.

Незадовільно оцінюється робота, якщо на захисті студент показав, що він не володіє частиною змісту бакалаврської роботи, його доповідь нелогічна і містить серйозні помилки, а ряд висновків неправильно обґрунтовуються чи взагалі є неправильними. Під час доповіді використовувався ілюстративний матеріал, але змістовно прокоментувати його студент не міг. Відповіді на запитання членів ЕК були нечіткими і поверховими. Знання наукових термінів незадовільне, за пунктами 1–4 середня оцінка не перевищила і набрав загальну суму балів за усіма критеріями оцінювання 1–59.

Важливо! Не може претендувати на відмінну оцінку самостійно виконана кваліфікаційна робота, яка не відповідає встановленим вимогам або містить, зокрема, такі недоліки:

- відсутність обов'язкових структурних елементів роботи;
- висновки не витікають з фактичного змісту роботи;
- відсутність новітніх джерел літератури, а також даних періодичних видань та джерел іноземними мовами (за рік захисту та попередній рік);
- відсутність зв'язку теми з українською проблематикою.

Тетяна Іванівна Мельник
Андрій Васильович Мельник
Володимир Сергійович Токмань
та ін.

ДИПЛОМНЕ ПРОЕКТУВАННЯ

Методичні рекомендації до написання, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**спеціальності 205 Лісове господарство
різних форм навчання**

Редакційно-видавничий відділ
Сумського національного аграрного університету,
м. Суми, вул. Герасима Кондратьєва 160.

Підписано до друку: _____ 2020 р. Формат А5: Гарнітура Times New Roman. Тираж: _____ примірників. Замовлення _____ ум. друк. арк. _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

"ЗАТВЕРДЖЕНО»

декан факультету _____ Коваленко І.М.

" _____ " _____ 20__ р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН – ГРАФІК
поетапного виконання дипломної роботи

Студента(ки) _____ групи _____ курсу

(ПІБ студента)

Освітньо-кваліфікаційний рівень " _____ "

Спеціальність _____

Кафедра _____

Тема дипломної роботи: _____

План-графік одержав студент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник
дипломної роботи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Консультанти із зазначених розділів:

Охорона праці

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Екологічна експертиза

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Дата видачі плану-графіку " _____ " _____ 20__ р.

ПАМ'ЯТКА

Бакалавр і Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, що здобув поглиблену загально-професійну підготовку та професійно-орієнтовані уміння та знання, які дають право працювати за фахом. Підсумком навчання в бакалавратурі та магістратурі є написання випускної кваліфікаційної роботи і отримання диплома державного зразка.

Виконання кваліфікаційної роботи допомагає майбутньому фахівцю в галузі лісового та содово-паркового господарства розвивати навички самостійної роботи з науковою фаховою, екологічною, економічною літературою; оволодівати навичками самостійного викладення у письмовому вигляді проблем за обраною темою; поглиблювати теоретичні знання та застосовувати їх у конкретному дослідженні на прикладі обраного об'єкту (підприємства, галузі). Лише володіючи набутими спеціальними знаннями, майбутній фахівець зможе професійно застосовувати необхідні технології для вирощування високопродуктивних лісових та садово-паркових насаджень.

Кваліфікаційна робота – це дослідження проблемного питання, яке має елементи наукового пошуку. Метою захисту дипломної роботи є визначення відповідності знань студента рівню кваліфікації, який здатний до самостійного прийняття рішень при роботі в сфері професійної діяльності.

Тематика дипломних робіт охоплює широке коло проблем лісового або садово-паркового господарства. Вона обов'язково має бути актуальною й відповідати потребам сучасності і пов'язана з виробництвом.

План-графік заповнюється керівником дипломної роботи.

Контролюється виконання етапів дипломної роботи або їх частини дипломним керівником (підпис в колонці "Результат або заключний документа етапу") деканатом факультету (печатка "Допуск").

План-графік подається в деканат для проміжного контролю перед атестацією та екзаменаційною сесією.

ПЛАН-ГРАФІК

№ п/п	Етапи написання дипломної роботи	Зміст роботи	Результат або заключний документ етапу (підпис дипломного керівника)	Термін виконання (контроль)
1.	Підготовчий	1. Визначення теми дипломної роботи	Тема дипломної роботи	5-й семестр (допуск до осінньої атестації)
		2. Затвердження теми	Заява на ім'я декана з зазначенням теми, з підписом завідувача випускної кафедри	
		3. Визначення плану дипломної роботи та погодження з науковим керівником	Завдання на дипломну роботу та реєстрація	
		4. Підбір та аналіз літературних джерел з теми дипломної роботи	Список літератури	5-й семестр (допуск до зимової сесії)
		2. Визначення з базою проведення досліджень	Господарство або наукова установа	
		3. Підбір методик для проведення досліджень	Методика проведення досліджень	
2.	Виробнича практика	1. Формування програми виробничої практики виходячи з теми дипломної роботи	Програма виробничої практики	6-й семестр (допуск до весняної атестації)
		2. Закладання досліду на виробництві	Дослід в господарстві	6-й семестр (допуск до весняної сесії)
		3. Збір даних	Фактичний матеріал	7-й семестр (допуск до осінньої атестації)
		4. Математична обробка результатів дослідження	Результат досліджень	
		5. Звіт з виробничої практики – як основа для написання експериментальної частини дипломної роботи	Звіт з виробничої практики	
3.	Написання дипломної роботи	1. Написання розділу 1 (Літературний огляд)	Текст розділу 1	6-й семестр (допуск до весняної сесії)
		2. Визначення з базою (господарство) проведення досліджень. Написання розділу 2 (Умови проведення досліджень)	Текст розділу 2	
		3. Підбір методик для проведення досліджень. Написання розділу 3	Текст розділу 3	

